

„Az élet ne folyjon, hanem alakuljon”

Interjú Mátyus Alizzal

Hévízi Róbert: *Melyek voltak az első kulturális élményei, hogyan került kapcsolatba a kultúrával, a közösségi művelődéssel?*

Mátyus Aliz: A pápai Tanítóképző gyakorló iskolájában kistanítók tanulták a tanítást, számtan órán a tanító bácsi a hányat dobog a szív egy perc alatt kérdésre már harmadik tanulótól nem kapott választ, mert a pulzuson nehéz volt követni a szívverést, jelentkeztem, és ugyan én se tudtam végigszámolni, de kitartottam, és amikor a szám meglepte a tanító bácsit, mondtam, nekem mindig ennyi szokott lenni. Alsósok voltunk, éreztem, hogy baj van azzal, hogy nem jut az óra előbbre. Amikor átrendültünk a nehéz helyzeten, felélegeztem a tanító bácsival együtt. Otthon apámmal, aki a tanítóképzőben végzett, még Magyar Királyi Tanítóképző Intézet korában, 1939-ben, és tudta, mit jelent, ha szétesik egy óra, örült nekem és dicsért, ez volt az első helyzet életemben, amikor azért kaptam apai dicséretet, mert szolidáris voltam egy felnőttel, máig megmaradt bennem ennek a jóérzése.

A művészetek terén élmények tekintetében végtelenül el voltam

kényeztetve, mert apámnak operaházi basszus hangja volt, és nálunk még a fürdőszobából is a *Hazám, hazám, te mindenem* áradt, miközben ő borotválkozott. Megálásaiból még azt is tudtam követni, mikor melyik irányba húzza el az arcát. Talán akkor kezdődött a figyelmem kialakulása.

Én magam közösségi művelődést először óvodás koromban (1953-54) animáltam. A nálunk vendégeskedő családok felnőtt tagjaiból apámék tarokkoztak, anyámék römiztek, én pedig a gyerekekkel ajándékozós műsort szerveztem, mindenki azt mutathatott be, amit tudott (bukfenctől a testvér utánzásán át az énekig, mondókától a zongoradarabon át a kézzel átadható madzag formajátékig), próbáltunk és készültünk, de akinek nem volt szereplő kedve, az ajándékot adott át szüleinek (rajz, papír-kivágós, képeslap). Mire a felnőtt kártyajáték véget ért, és ránk került a sor, nem volt, akinek ne lett volna műsorszáma vagy ajándéka. Jó volt a vendégségesdi.

H. R.: *Az ön számára mit jelent a közösségi művelődés? Milyen szerepet játszik az életében?*

M. A.: Én ebben a művelődés-féleségben szoktam gondolkodni, még, ha írok is. Mert nem ér véget számomra az írás a könyvvel, foglalkoztat, hogy ki veszi majd a kezébe, ki hogy reagál rá, sőt az is, mi érinti meg belőle, és erre építek. Megtehető ez olyan környezetben, ahol az ember hely- és emberismerete elég jó. Az enyém például ilyen Pápán, ahol felnőttem, és ahol apám meghatározó személy volt a város művelődésében. (Erről sikerült megírnom az ez évi járvány-csendben az ő születése 100. évfordulójára *Pápa! Pápa! Pápa!* című könyvemet – 190 oldal.) Legutóbbi kéziratommal szívesen folytattam a folyamatot úgy, hogy

a kéziratban levő könyvet elküldtem kiválasztott embereknek elolvasásra, javaslatételre, és annak meggondolására, hogy legyenek-e bizonyos társaságok, csoportok, amelyeknek könyvem ígéretes jövőt sejteti. Apám 1934-39 között a Magyar Királyi Tanítóképző Intézetben kapott kántortanító diplomát, ezt az öt évet kutattam a Képző évente megjelenő Értesítői alapján, és szívem szerint ajánlottam remek módszereik miatt a *Pápai Tanítóképző Tudásainak Örzői csoport kialakítását. A Pápai Pedagógusok Gyerekeinek Köre* többgenerációssága miatt lenne érdekes és fontos.

Vannak, akiknek csak könyvem tartalmát küldtem el, van benne több mint 30 egység, választásra. *A Szavak a szabadban* címmel megkezdett felolvasás-sorozatnál, kezdve az én könyvemből, folytatva mások saját írásainak felolvasásával, most ott tartunk, hogy a város *Szélesvíz* c. folyóiratának őszi számába készülő *Világjárvány idején* c. rovat írásainak felolvasása tart, a város lakótelepein, a szerzők lakóhelye szerint, a szabadban.

Én ebben a tevékenységben az építkezést élvezem. Minden helyzet kínál erre valamit, csak figyelni kell a többiekre, és érteni őket.

H. R.: *Hogyan és mikor került kapcsolatba a Nemzeti Művelődési Intézettel?*

M. A.: Ugyan még Népművelési Intézet volt, de rögtön, ahogy a népművelés szakot elvégeztem az ELTE bölcsész karán, egy évvel később, mint a magyar-orosz szakot, Vitányi Iván, aki akkor kapott lehetőséget az intézeten belül egy kutatási rész megszervezésére, és az intézet igazgatására, mint hallgatóját hívott az intézetbe, művészetesztétikát tanított nekünk. De lehet, hogy művészetpszichológiát, mindegyikhez értett. Később erre alapozta a világgépkutatásokat, ami nagyon jó eszköznek bizonyult arra,

Népfőiskolai Vándorakadémia 2019 őszén, Erdélyben

hogy el lehessen igazodni a befogadói oldal alkotásokhoz való viszonyában. Én az intézetben először a munkásszállásokon folyó közművelődési kísérletek gazdája lettem, magam is dolgoztam a Kelenföldi Textilgyár leányszállásán. A ma is használatra magukat kínáló módszerek elolvashatók a Közművelődési kísérletek munkásszállásokon c. intézeti kiadványban, ami ma is árucikk a Vaterán, de lehet, hogy az antikvarium.hu-n inkább, és a Szépirodalmi Kiadó Magyarország felfedezése sorozatában megjelent Holnapon innen, tegnapon túl c. szociográfiámban minden tudásmat összefoglaltam a ma is sokat mondó mintakövető magatartásról, ami annak idején elhozta a vidéki lányokat Pestre, és szállói életüknek is mozgatója volt. Aztán falut kutattam, a zempléni Pusztafalut, izgatott a típus, amit maga-ura parasztnak neveztem el. Három könyvet is írtam a hatszáz lelkes protestáns faluról, izgalmas lett a Magvető Kiadó Gyorsuló idő sorozatában megjelent Maga-ura parasztnak és uradalmi cselédek, amiben a könyv második részének társszerzője Tausz Katalin. Abban az időben képviseltem Magyarországot az UNESCO falu-konferenciáin, minden or-

szágot egy, esetleg két ember képviselt, keményen dolgoztunk, meg is ismertük egymás falu-helyzetét és fejlesztési elképzeléseit, nekem nehéz tapasztalat volt, hogy ami ott jó és milyen jó lenne nálunk is, az mind pénz-igényes volt, ami lehetetlenné tette a megvalósításukat. Svájcban, Finnországban és Kanadában jártam ezeken, és Svájcban már akkor a természetre és egészségre koncentrálni kezdeményeztek közösségi életet. 1988-tól, fiam születésétől az intézet Közösségfejlesztési Osztályán dolgoztam, majd pedig a Szín, később Szín – Közösségi Művelődés c. intézeti szakmai folyóirat alapító főszerkesztője lettem. Erről az időszakomról – 25. évfordulója kapcsán – a lap előző számába készített velem interjút Hegedűs Katalin, akivel máig is együtt dolgozunk a lapon, én már nyugdíjasként.

H. R.: *Mi a véleménye a Nemzeti Művelődési Intézet munkájáról?*

M. A.: Az intézetnek igazgatóik által jelzettek voltak különböző periódusai, de Závogyán Magdolna intézetbe kerülése előtt a meghatározó az volt, hogy a területhez tartozó szakmáknak képzéseken, versenyeken, fesztiválokon megte-

Közösségépítő önkéntes díj átvétele 2019 novemberében (Mátyus Aliz és dr. Kiss-Rigó László püspök)

remtették a lehetőségeket, amivel lehetett élni. Ettől Beke Pál gyakorlatára tért el, aki a szakma életközeli, sőt közéleti lehetőségeit járta körbe, terepre szervezett látogatásokkal pedig ezeket tette kézzelfoghatóvá.

Az intézetnek országos, nem központosított rendszerben működő rendszere Závogyán Magdolna igazgatása óta van. A megyei irodák kialakításával olyan hálózat dolgozik ma az országban, amelyiket a központ kiszolgálja, és nem irányítja, s ennek következtében a megyei vezetők tevénytől át a hangsúly, akik megyéjük ismeretében a kapcsolatteremtésre helyezhetik a hangsúlyt, ami valójában a Beke Pál féle koncepció továbbvitele, és olyan módszerekkel és eszközrendszerekkel találkozhatják a megyében dolgozó kollégáikat, amivel pedig a minőséget igyekezhetnek garantálni. Izgalmas dolog egy-egy megye eltérő közművelődési tevénytését érzéklni. Lapszerkesztőként pedig még izgalmasabb volt a folyóirat egy-egy számát úgy összeállítani, hogy a lap betöltse országos viszonylatban – kis túlzással – azt a szerepet, amit a megyei irodavezető a megyében.

H. R.: *Ön szerint a Nemzeti Művelődési Intézet szakmai tevé-*

kenysége mivel járul hozzá a Kárpát-medencei kulturális élet és a közművelődés kiteljesedéséhez?

M. A.: Magyarország és a határon túli területek más tapasztalatok birtokában nagyon fontosak ma egymás számára, és hogy azok lehessenek, ezt a Művelődési Intézet szakmai tevénytésége általi kapcsolataik tudják biztosítani. Ezeket keresztül hathatnak egymásra értékrendek és hagyományok, gondolkodások és emberi mentalitások.

H. R.: *A közelmúltban készült el a Nemzeti Művelődési Intézet székháza Lakiteleken. Milyen gondolatok fogalmazódtak meg Önben az épület kapcsán?*

M. A.: Az épületet abban az állapotában nem láttam, amiről a kollégák azt mondják, hogy 21. századi, de ennek látatlanban is nagyon örülök. Az, hogy az épület nem a fővárosban van, sokat árul el abból, hogy vezetőit mi ösztönzi. Este fel lehet nézni az égre, ott van a csillagos ég. Arról nem beszélve, hogy egy homokos, tanyás vidékre

csak nagyon stabil, nagyon jó házat volt érdemes építeni.

H. R.: *Mit gondol a közösségi művelődés társadalmi szerepéről, megítéléséről? Milyen helyzetben van most a közművelődés? Hogyan képzelet el a terület jövőjét?*

M. A.: A közösségi művelődésnek óriási szerepe lehet, ha azokat az értékeket erősíti fel, amelyek az egyénre alapozva, a másik iránti figyelemmel és gondoskodással megerősítve megtanítják az embert irányulni önmagán túl. Saját és közössége érdekében.

Nekem az Oldás és kötés módszertani kísérletben pápai diákok között az a tapasztalatom, hogy nem elégséges a diákok, a szüleik végig gondoltsága életutat meghatározó területeken, és ha a diákok nem a saját, hanem egymás életalakulására figyelnek, támpontokat kaphatnak, ami valós támasz lehet. Tehát megoldani azt a problémát kell, hogy az élet ne folyjon, hanem alakuljon. Ezt pedig annak a mozzanatnak a beiktatásával lehet, ami racionalizál.

Azok a szerveződések, amik létrejönnek, legjobban érzékelhetően a falvakban, ahol támogatási lehetőségek kihasználására vállalkoznak alkalmi társulások, nem közösséget építő alkalmak. Azon, hogy a közösségi művelődés olyan szerepet tudjon betölteni, amelyik egyben fennmaradása, folyamatossága biztosítéka is, minden szereplőjének annyi személyenkénti energiát kell beletenni, ami ma csak hiányokat áthidalni tudó animátorok és nagyon jó szakemberek által ösztönözhető. Ehhez nagyon fontos egy olyan közösségi művelődési középszintű és egyetemi oktatás, ami megtalálja az életközelség és közéletiség beáramoltatásának lehetőségét.

MÁTYUS ALIZ író, szociológus, tanár, népművelő, szerkesztő. Erdei-díjas, Wlassics-díjas, Magyar Érdemrend lovagkeresztje polgári tagozat kitüntetésben részesült, Pro Publico és Közösségfejlesztő önkéntes-díjas.